

บทที่ 2

บทรายการโทรทัศน์ " การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น "

ที่มาของ " การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น "

" การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น " เป็นภาค 2 ของเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ ซึ่งทางรายการ 60 Minutes (Thailand) ได้เคยนำเสนอเรื่องราวของโครงการดังกล่าวไปแล้วครั้งหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้นนายแสงชัย สุนทรวัฒน์ ดำรงตำแหน่งของ ผู้อำนวยการ อ.ส.ม.ท.

ในครั้งนั้นทางรายการได้นำเสนอในประเด็นเรื่องของความเหมาะสมของสถานที่ที่จะใช้เป็นบริเวณสร้างเขื่อน เพราะในบริเวณดังกล่าวได้รับรายงานจากกรมทรัพยากรธรณีวิทยาในเรื่องของแนวเขตรอยเลื่อนของเปลือกโลก อีกทั้งยังเคยมีข่าวในเรื่องของการเกิดแผ่นดินไหว ซึ่งอาจจะมีความปลอดภัยในการสร้างเขื่อนได้ การนำเสนอถึงข้อเท็จจริงในครั้งนั้นมิได้ถูกสั่งห้ามแต่ประการใด

จนกระทั่งเมื่อ นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีรัฐบาลรักษาการได้เซ็นอนุมัติการออกแบบสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นแต่อย่างใด นักอนุรักษ์ต่างก็ออกมาโจมตีต่อการกระทำดังกล่าวว่าเป็นการเล่นไม้ซื่อของทางฝ่ายรัฐบาลที่จะต้องการที่จะด้านกระแสการคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น โดยการอนุมัติให้ออกแบบสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งถือว่าเป็นการรั้งขั้นตอนอย่างไม่ชอบธรรมเพราะทั้งนี้รัฐบาลภายใต้การนำของ นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นเพียงรัฐบาลรักษาการเท่านั้น ตามมารยาททางการเมืองแล้วรัฐบาลรักษาการจะไม่มีมติของคณะรัฐมนตรีต่อโครงการต่าง ๆ ออกมา ทางฝ่ายอนุรักษ์จึงมีการเรียกร้องต่อพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ (ว่าที่นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) ให้มีคำสั่งโมฆะต่อมติดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากพล.อ. ชวลิตแต่อย่างใด

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นเป็นโครงการที่มีความขัดแย้งยืดเยื้อมาเป็นเวลานาน แต่ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวก็มิได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง หลายฝ่ายวิจารณ์ว่ารัฐบาลไม่เคยนำเอาข้อมูลที่แท้จริงมาเปิดเผยสู่ประชาชนเพื่อเป็นการหาข้อยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สิ่งนี้ทางฝ่ายรัฐบาลทำ

นั่นก็คือการยึดเวลาออกไปจนเวลาผ่านไปนานถึง 17 ปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในแถบนั้น เพราะไม่รู้ว่ารัฐบาลจะตัดสินใจอย่างไร และจะถูกส่งย้ายเมื่อไร

นอกจากนั้นมติคณะรัฐมนตรีที่ออกมาเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 นั้นทำให้เกิดการประชุมประท้วงขึ้นอีกครั้ง แต่ในครั้งนี้นั้นการประชุมที่เกิดขึ้นมี 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้คัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มชาวบ้านที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน, กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO), กลุ่มนักศึกษา เข้าร่วมชุมนุม

2. กลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อน ประกอบไปด้วยกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใต้ลุ่มน้ำยมได้แก่ กลุ่มชาวบ้านจากจังหวัดนครสวรรค์, สุโขทัย, พิษณุโลก, พิจิตร ภายใต้การนำของกลุ่มข้าราชการระดับท้องถิ่น

สถานการณ์ดังกล่าวทำให้แก่งเสือเต้นมิได้เป็นแค่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล แต่ได้กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง

เนื่องจากความขัดแย้งในกรณีนี้เป็นที่สนใจของประชาชนอย่างมาก อีกทั้งทางรายการ 60 Minutes (Thailand) ก็ได้เคยนำเสนอเรื่องราวของเขื่อนแก่งเสือเต้นมาแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้น " การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น " จึงกลายเป็นเรื่องที่ รายการ 60 Minutes (Thailand) ได้นำมาเสนออีกครั้งหนึ่ง ในประเด็นที่แตกต่างจากตอนแรก ซึ่งได้นำเสนอในประเด็นของความคุ้มค่าหรือไม่ในการสร้างเขื่อน โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ ส่วนประเด็นของตอนที่สองที่ถูกนำมาเสนอใหม่อีกครั้งนั้น ได้หยิบยกในเรื่องของสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น พร้อมกับตั้งข้อเสนอในการคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าว

วิเคราะห์บทรายการ 60 Minutes (Thailand) ตอน " การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น "

" การกลับมาของเขื่อนแก่งเสือเต้น " อยู่ในช่วงของเบรคใหญ่ในรายการ และเนื้อหามีความยาวพอสมควรจึงได้ช่วงเวลาถึง 2 เบรคใหญ่ ดังนี้

เบรค แรก

รูปแบบการนำเสนอ

การนำเสนอในช่วงนี้นั้นเป็นแบบเชิงสารคดี มีเป้าหมายเพื่อจุดประเด็นความสนใจให้กับผู้ชมที่บ้านโดยการนำภาพการชุมนุมประท้วงของทั้งสองฝ่ายขึ้นมาตัดสลับกับการให้สัมภาษณ์ของแกนนำกลุ่มผู้ชุมนุม

ประเด็นของเรื่อง

ในส่วนของประเด็นในช่วงนี้นั้นจับประเด็นในเรื่องของการต่อสู้ในระบบประชาธิปไตย และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่รองลงมาจากช่วงที่สอง ทั้งนี้เพราะเป็นหมายของช่วงแรกนั้นอยู่ตรงที่การดึงความสนใจผู้ชมเพื่อนำไปสู่ประเด็นสำคัญของเรื่องในช่วงที่สอง

เนื้อหา

เป็นการเปิดเผยถึงสาเหตุที่ทั้งสองฝ่าย ออกมาชุมนุมประท้วง , เป้าหมายของการชุมนุมต้องการเรียกร้องอะไร เพื่ออะไรความ , คิดเห็นที่เกิดขึ้นต่อสถานการณ์ดังกล่าว

การดำเนินเรื่องราว

ในฉาก แรกนั้นเปิดเรื่องด้วยบทของพิธีกร (คุณชลวิทย์ สุขอุดม) ได้ทำวาทกรรมไปถึงมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2539 ที่อนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานดำเนินการออกแบบก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ภายใต้คณะรัฐบาลรักษาการโดยมี

นายบรรหาร ศิลปอาชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดกระแสของการคัดค้านขึ้นอีกครั้งหนึ่ง จากกลุ่มชาวบ้านที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน , กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) , กลุ่มนักศึกษา

จากนั้นภาพก็ถูกตัดไปยังกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่ อำเภอบางระกำ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชุมนุมกันเพื่อต่อต้านกลุ่มผู้คัดค้านโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านในเขตจังหวัดที่อยู่ได้ลำนํ้ายมอันได้แก่ สุโขทัย , พิจิตร , พิษณุโลก , นครสวรรค์ ซึ่งเป็นเขตที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการสร้างเขื่อนในเรื่องของการป้องกันน้ำท่วม ตามที่รัฐบาลได้คาดการณ์ไว้ โดยกลุ่มดังกล่าวมีข้าราชการระดับจังหวัดเป็นแกนนำในการชุมนุม และตามด้วยบทสัมภาษณ์ของ สจ.ธวัชชัย กันนะพันธ์ แกนนำกลุ่ม ภาพถูกตัดกลับไปยังบริเวณที่ การชุมนุมประท้วงอีกครั้ง โดยเริ่มที่เวทีปราศัย และซ้อนด้วยภาพของการชุมนุมในลักษณะดังกล่าวที่เกิดขึ้นตามจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำยมตอนล่าง พร้อมกับคำบรรยายภาพ จากนั้นก็กลับมาที่บทสัมภาษณ์ สจ.ธวัชชัย กันนะพันธ์ อีกครั้ง ด้วยคำถามที่ว่า จะดำเนินการอย่างไรต่อจากนี้ และก็ตัดกลับไปเป็นภาพของคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ได้ยื่นหนังสือกับ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ด้วยวิธีการตัดภาพสลับกลับไปมาระหว่างการสัมภาษณ์และตามด้วยภาพเหตุการณ์นั้นเป็นการเน้นย้ำ และขยายในส่วนของการสัมภาษณ์ซึ่งทำให้ผู้ชมนั้นเข้าใจเนื้อหามากขึ้น

ในฉากต่อมา นั้นยังคงเป็นภาพของกลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นอยู่ เป็นภาพของการปราศัยบนเวทีด้วยถ้อยคำที่รุนแรงซึ่งบันทึกภาพเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2539 อ. บางระกำ จ. พิษณุโลก พ่วงท้ายด้วยภาพการเผาหุ่น NGO โดยถ่ายเน้นที่เปลวเพลิงทำให้เกิดความรู้สึกถึงความร้อนแรงของสถานการณ์และให้คำบรรยายที่ตั้งข้อสังเกตในเรื่องของเนื้อหาที่กลุ่มผู้ชุมนุมนำมาปราศัยนั้นจะเป็นการโจมตีกลุ่มผู้คัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น แทนที่จะเป็นการให้ข้อมูลจึงทำให้เกิดความรู้สึกถึงการยั่วยุปลุกปั่นมากกว่าการชุมนุมแบบสันติวิธีตามที่ได้กล่าวปราศัยบนเวที และปิดท้ายเนื้อหาในส่วนนี้ด้วยการตั้งคำถามกับ สจ.ธวัชชัย กันนะพันธ์ ว่า " หลายฝ่ายมองว่ามีการชุมนุมของทั้ง 2 ฝ่ายอาจเกิดปะทะกันได้ มีความเห็นอย่างไร "

หลังจากที่ได้มีการนำเสนอภาพของกลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อนไปแล้ว ในช่วงต่อมานั้นก็เป็นการนำเสนอภาพของกลุ่มผู้คัดค้านขึ้นมาเสนอ โดยเริ่มจากสภาพของหมู่บ้านดอนชัย เน้นบรรยากาศของการต่อต้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นด้วยภาพของป้ายข้อความต่าง ๆ ที่ติดอยู่

ตามผนังบ้านของชาวบ้านคอนชัย ซึ่งมีทั้งข้อความที่รุนแรงมากบ้างน้อยบ้าง จากนั้นก็เป็นการสัมภาษณ์นายเส็ง ขวัญยืน แกนนำชาวบ้านกลุ่มผู้คัดค้านการสร้างเขื่อน และตัดกลับไปยังภาพขบวนเดินเท้าของกลุ่มผู้ชุมนุมซึ่งมุ่งหน้าไปยังอำเภอเชียงม่วน , ภาพของขบวนรถเดินทาง , ภาพการเรียกร้องข้างของ เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2539 ซึ่งเป็นการชุมนุมเพื่อรับบริจาคข้าวสาร อาหารแห้ง ตลอดจนเงิน โดยเก็บสะสมเป็นกองทุนเพื่อการชุมนุมต่อต้านการสร้างเขื่อนในอนาคต จากนั้นภาพก็ได้ตัดกลับมายังบทสัมภาษณ์นายเส็ง ขวัญยืนอีกครั้ง ถึงเรื่องของจำนวนหมู่บ้านที่ร่วมกันต่อต้านการสร้างเขื่อน ภาพถูกตัดกลับไปที่ภาพการชุมนุมที่เชียงม่วนอีกครั้งพร้อมด้วยคำบรรยายถึงบรรยากาศการชุมนุม และก็มาถึงคำถามสุดท้ายที่ถามกับนายเส็ง ขวัญยืนก่อนที่จะจบเบรกแรก คือคิดอย่างไรกับกลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อน และลงท้ายด้วยบทสรุปที่ว่าปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกันเองระหว่างคนไทยเป็นผลพวงมาจากการที่มีข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายที่คัดค้านการสร้างเขื่อนกับฝ่ายที่สนับสนุนการสร้างเขื่อน จึงทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างคนไทยด้วยกันเอง จากนั้นก็เป็นการเชื่อมรายการเข้าสู่ในช่วงที่สอง ซึ่งเป็นช่วงที่จะนำผู้ชมไปพูดคุยข้อมูลที่มีความคลุมเครืออยู่

เบรกที่ 2

รูปแบบ

ในช่วงที่สองของรายการมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเบรกแรกคือ จะเน้นหนักไปในเรื่องของ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การตั้งคำถามก็จะเป็นคำถามที่ตรงไปตรงมา อย่างเช่น เขื่อนป้องกันน้ำท่วมได้จริงหรือไม่ ? , การบิดเบือนข้อมูลเป็นอย่างไร ? , และบุคคลที่ทางรายการได้ไปสัมภาษณ์มานั้นก็เป็นนักวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ อย่างเช่น อาจารย์สุรพล คงแจะ คณะกรรมการมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ , ดร.ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี , อาจารย์ปริญญา นุตาลัย คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ จาก Asian Institute of Technology (AIT) เป็นต้น

ประเด็น

ในช่วงที่สองนั้นได้นำเสนอประเด็นหลักซึ่งอยู่ตรงที่การเรียกร้องให้ทางฝ่ายกรมชลประทานผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าวให้นำเอาข้อมูลเท็จจริงมาเปิดเผยเพื่อหาข้อยุติความผิดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะสาเหตุความขัดแย้งทั้งหมดอยู่ตรงที่การนำเสนอข้อมูลที่คลุมเครือของทางกรมชลประทานซึ่งไม่สามารถที่จะให้คำตอบกับชาวบ้านได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีการปกปิดบิดเบือนข้อมูลต่าง ๆ กับประชาชนทำให้เกิดการชุมนุมเรียกร้องจากทางกลุ่มของผู้คัดค้านการสร้างเขื่อน การชุมนุมต่อสู้ดังกล่าวนี้ได้กินเวลายืดเยื้อมานานถึง 17 ปี ซึ่งทางรัฐบาลเองก็ยังคงไม่มีการนำเอาข้อมูลที่เท็จจริงมาเปิดเผยเพื่อตัดสินในการที่จะดำเนินการโครงการนี้ต่อไปหรือคว่ำโครงการนี้ลง ซึ่งส่งผลทำให้โครงการนี้ยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน

รายการ 60 Minutes (Thailand) มองปรากฏการณ์เช่นนี้ว่าเป็นการเล่นเกมส์ของทางภาครัฐที่เพียงแต่ชะลอโครงการโดยไม่ตัดสินใจที่จะอนุมัติหรือไม่อนุมัติในทันที ทั้งนี้เพราะการรวมตัวของกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้านการสร้างเขื่อนนั้นเป็นการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น จนกระทั่งรัฐบาลรักษาการของนายบรรหาร ศิลปอาชา ดำเนินเกมส์การเมืองต่อโดยการเซ็นอนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานดำเนินการออกแบบก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ทั้ง ๆ ที่ยังมีได้มีการอนุมัติให้สร้างเขื่อนแต่อย่างใด. นอกจากนั้นแล้วก็เกิดการชุมนุมของกลุ่มผู้สนับสนุนการสร้างเขื่อนขึ้นอีกกลุ่ม ภายใต้การนำของกลุ่มข้าราชการท้องถิ่น ขึ้นมาโจมตีกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้านปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นเกิดขึ้นจากความคลุมเครือในการดำเนินการของฝ่ายรัฐบาลทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ยากที่จะหาข้อยุติได้และอาจจะทำให้สถานการณ์รุกรามใหญ่โตขึ้นไปอีก รายการ 60 Minutes (Thailand) จึงมีความตั้งใจที่จะชี้ให้เห็นถึงสาเหตุความเป็นมาและเป็นไปของเรื่องราวที่เกิดขึ้น จึงได้เรียกร้องให้มีการนำเอาข้อมูลที่เท็จจริงมาเปิดเผยเพื่อหาข้อยุติระหว่างคนไทยด้วยกันเอง

เนื้อหา

ในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาเน้นหนักไปในเรื่องของเรียกร้องให้นำเอาข้อมูลที่เท็จจริงมาเปิดเผยโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของให้นำเอาข้อมูลที่ใช้ในโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ซึ่งก็ได้ปรากฏข้อเท็จจริงในเรื่องของข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ

นี้ของแต่ละสถาบันที่ทำการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลกลับมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นเรื่องราวจึงเน้นไปในเรื่องของการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารจากทางฝ่ายรัฐบาล

แม้ว่าภาพที่นำเสนอในช่วงเบรคที่ 2 จะไม่ร้อนแรงเหมือนอย่างในช่วงเบรคที่ 1 แต่ถ้ามองกันในส่วนของเนื้อหาแล้วนั้น มีการนำเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างจะรุนแรงกว่าในเบรคที่ 1 ในแง่ของการเปิดโปง ชุคุ้ย ซึ่งการนำเอาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาตีแผ่นี้อาจจะไปกระทบกับผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม กระทบกับความเข้าใจของประชาชนไทยที่มีต่อข้อมูลแง่เสียด้านที่มีอยู่เดิม และอาจส่งผลกระทบต่อทำให้สถานการณ์ที่เป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แง่เสียด้านถูกตั้งระงับการแพร่ภาพกลางอากาศก็เป็นไปได้